

10. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin²⁸⁷.

Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja. Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri.

Perusopetuslain mukaan perusopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä²⁸⁸, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

10.1. Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvamista kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä antaa heille mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Tavoitteena on lisätä oppilaiden valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä²⁸⁹. Silloin kun perusopetus on saamenkielistä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja kielen käyttöä. Opetus perustuu yhteisölliseen näkemykseen kielestä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus lujittuvat, kun oppilaat oppivat käyttämään kieltä yhteisölle ominaisella tavalla.

Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksessa otetaan huomioon eri saamen kielet ja niiden murteet sekä kielen sisältämä kulttuurinen tietous. Oppilaita ohjataan ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja vaikutuksia ympäristöönsä sekä myönteisen viestintäilmapiiriin rakentamisen tärkeyttä osana oman elämänsä hallintaa ja kielellistä tapakasvatusta. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle ja yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Oppilaita ohjataan ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

10.2. Romanit

Romanien opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden identiteetin kehitystä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetus vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä kotien kanssa.

287 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 §

288 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

289 Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

Oppilaille pyritään tarjoamaan romanikielen opetusta. Mahdollisuuksien mukaan heille tarjotaan myös romanikielistä opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden ikä ja romanikielen taito ja hyödynnetään romanikielistä yhteisöä ja mediaa.

10.3. Viittomakieliset

Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. Opetuksessa hyödynnetään viittomakielistä yhteisöä ja mediaa. Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä²⁹⁰. Lain perusteluiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille²⁹¹ opetus tulee antaa viittomakielellä. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista. Viittomakielisen perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielen taitoa ja lisätä valmiuksia toimia erilaisissa ympäristöissä.

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle.

10.4. Maahanmuuttotaustaiset oppilaat

Maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyyttä sekä identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat, kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika.

Maahanmuuttotaustaisia oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamiaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla äidinkielellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän valintaa kuvataan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisessä tehtävässä.

Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttotaustaiselle oppilaalle voidaan laatia suunnitelma opintoja varten. Mikäli oppilas on ilman huoltajaa alaikäisenä maahan tullut tai muu maahanmuuttajalapsi tai -nuori, jolle laaditaan kotoutumisen edistämiseksi annetun lain mukainen kotoutumissuunnitelma, voi oppilaalle laadittava suunnitelma olla osa sitä.

10.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon paikalliset, kieliin ja kulttuuritaustoihin liittyvät erityiskysymykset ja kuvataan, miten opetus järjestetään. Opetussuunnitelman laadinnassa tehdään yhteistyötä oppilaiden ja huoltajien sekä mahdollisesti erilaisten kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kanssa.

²⁹⁰ Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

²⁹¹ Hallituksen esitys eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 86/1997

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- *miten oppilaiden kielet, kielelliset valmiudet ja kulttuurinen tausta otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä ja koulutyössä ja miten opetus käytännössä järjestetään*
- *minkälaisin toimenpitein oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteettien kehittymistä tuetaan*
- *miten maahanmuuttotaustaisten oppilaiden siirtyminen suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opiskelusta suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärään tapahtuu*
- *järjestetäänkö oman äidinkielen opetusta sekä miten tiedotetaan huoltajia sen merkityksestä ja saatavuudesta*
- *käytetäänkö maahanmuuttotaustaisen oppilaan oppimisen tukena suunnitelmaa opintoja varten.*

Lempäälä:

Koulun toimintakulttuuria ja ilmapiiriä on tärkeää kehittää niin, että se on kaikille oppilaille yhdenvertainen, syrjinnästä vapaa ja turvallinen. Jokaisen oppilaan tulee tuntea kuuluvansa kouluyhteisöön ja kokea pystyvänsä toimimaan sen aktiivisena jäsenenä. Koulussa tunnustetaan kulttuurinen moninaisuus ja oppilaiden erilaiset kielelliset lähtökohdat sekä edistetään yhteisön kielitietoisuutta. Oppilaiden kielet, kielelliset valmiudet ja erilaiset kielelliset lähtökohdat otetaan huomioon oppilaskohtaisesti. Oppilaalle annetaan tukea suomen kielen oppimiseen oppilaan tarpeiden mukaan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus opetuksen, opiskelukielen tukiopetuksen ja muun kielellisen tuen avulla. Opetusta annetaan oppilaan lähikoulussa. Opetus on kielitietoista. Kaikki koulun aikuiset ovat osaltaan kielen oppimisen malleja ja lisäksi jokaisessa oppiaineessa on oma kieltensä, jonka oppiminen on tärkeä osa oppiaineen opiskelua.

Maahanmuuttotaustaisen oppilaan ollessa kyseessä kodin ja koulun yhteistyö on erityisen tärkeää ja vaatii erityistä huomiota. Kunnan kotoutujien palveluihin on hyvä olla yhteydessä matalalla kynnyksellä, jos perhe tarvitsee tietoa ja tukea uuteen yhteiskuntaan kotoutumiseen liittyen. Yhteystiedot löytyvät Lempäälän kunnan maahanmuuttajapalveluiden nettisivuilta: <https://www.lempaala.fi/tyo-ja-yrittajyys/tyollisyyden-ja-kotoutumisen-tuen-palvelut/maahanmuuttajapalvelut-lempaala/>

Perusopetus edistää oppilaan kotoutumista niin suomalaisen kouluun kuin koko yhteiskuntaankin, mutta oppilasta kannustetaan myös oman kulttuurinsa tuntemukseen. Oppilaan monikielisyttä tuetaan ja sitä pyritään käyttämään tukena koulunkäynnissä ja opiskelussa. Oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan huomioiminen toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus- oppimäärästä suomen kieli ja kirjallisuus - oppimäärään

Oppilas voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hän tarvitsee vielä suomen kielen peruskielitaidon vahvistamista tai jos oppilaan suomen kielen taito ei anna vielä edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

Oppilaan oppimääriä koskevista valinnoista päättää oppilaan huoltaja. Koulu perustelee oppilaan huoltajalle suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tarpeen sekä selvittää oppilaan edun mukaista oppimäärän valintaa ja valinnan vaikutuksia perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Oppimäärän valinnasta keskustellaan huoltajan kanssa esimerkiksi oppimiskeskusteluissa.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaista opetusta voidaan järjestää joko kokonaan tai osittain omassa ryhmässään tai oppilas voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti samassa ryhmässä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärää opiskelevien oppilaiden kanssa. Kun oppilas opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, hänen edistymistään ja suoriutumistaan arvioidaan suhteessa tämän oppimäärän tavoitteisiin ja kriteereihin. Oppilaan kielitaitoa arvioidaan aina kaikilla suomen kielen taidon osa-alueilla ja apuna käytetään kehittyvän kielitaidon viitekehystä sekä opetussuunnitelman suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteita ja arviointikriteerejä. Maahanmuuttotaustaiset oppilaat hyötyvät luvussa 7.3 mainituista ryhmämuotoisista tukimuodoista ja erityisesti opetuskielen tukiopetuksesta.

Esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheessa tehdään yhteistyötä, kun valitaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärää perusopetukseen. Esiopetuksen opettaja laatii oppimääräsuosituksen kullekin maahanmuuttotaustaiselle oppilaalle yhteistyössä perusopetuksen erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Huoltajia suositellaan valitsemaan lapselle sopiva oppimäärä ensimmäiselle luokalle perusopetuksen opetussuunnitelman määritelmien mukaisesti.

Maahanmuuttotaustaisten oppilaiden kielitaitoa ja tarkoituksenmukaista suomen kielen oppimäärää arvioivat kaikki oppilasta opettavat opettajat yhdessä. Arviointia tehdään jatkuvasti arjessa summatiivisen ja formatiivisen arvioinnin sekä arjen havaintojen avulla. Perusopetuksen aikana tavoitteena on, että oppilas siirtyy suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärästä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun, kun hän on saavuttanut riittävän suomen kielen taidon kaikilla kielitaidon osa-alueilla ja yleisessä tiedonalojen kielessä. Oppimäärän tarkoituksenmukaisuutta oppilaalle seurataan ja arvioidaan säännöllisesti ja siitä keskustellaan huoltajan kanssa vähintään oppimiskeskusteluiden yhteydessä. Nivelvaiheissa kiinnitetään asiaan erityistä huomiota.

Keskeistä on arvioida, kykeneekö oppilas opiskelemaan suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärää ilman kohtuutonta kielellistä kuormitusta.

Oppilaan siirtyminen suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärään toteutetaan joko lukuvuoden aikana tai lukuvuoden vaihteessa oppilaan edun mukaisesti. Aloitteen oppilaan oppimäärän vaihdosta tekee oppilasta opettava opettaja, joka on arvioinut oppilaan kielitaidon tason yllä mainituilla tavoilla. Hän ilmoittaa asiasta oppilaan luokanopettajalle tai -valvojalle, joka tiedustelee oppilaan kielitaidon ja eri oppiaineissa tarvittavan tiedonalojen kielen tasoa oppilasta opettavilta opettajilta. Mikäli opettajat ovat sitä mieltä, että oppilas on saavuttanut riittävän suomen kielen tason myös eri oppiaineiden tiedonalojen kielessä, luokanopettaja tai -valvoja keskustelee huoltajan kanssa. Huoltajalle annetaan tieto siirtymän perusteista sekä vaihdon vaikutuksista oppilaan opiskeluun ja arviointiin. Oppimäärän valinnasta päättää huoltaja. Huoltajan päätös saatetaan tiedoksi rehtorille ja koulusihteerille, joka tekee muutoksen oppimäärään.

Oppimäärää vaihtaneen oppilaan oppimista seurataan, ja tarvittaessa oppilas ohjataan luvussa 7 mainitun oppimisen tuen piiriin.

Oman äidinkielen opetus

Oppilaiden oman äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta. Oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteena on tukea ja edistää oman äidinkielen hallintaa ja toiminnallista kaksikielisyttä, kulttuuritaustan tuntemusta ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä. Oman äidinkielen hyvä hallinta luo edellytyksiä myös suomen kielen oppimiselle. Opetuksen järjestäjä päättää oman äidinkielen opetuksesta vuosittain ja tiedottaa asiasta huoltajia. Opetukseen sitoudutaan lukuvuodeksi kerrallaan. Oman äidinkielen opetusryhmien järjestämisessä pyritään mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään seudullista yhteistyötä. Opetuksen järjestäjä päättää oman äidinkielen opetuksen järjestämispaikasta. Opetus voidaan järjestää tarvittaessa myös etänä (lisätietoa luvussa 5.4.6 Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus). Tällöinkin oppilas osallistuu opetukseen koulussa. Opetus on maksutonta, mutta kunta ei osallistu oppilaan oman äidinkielen opetuksen kuljetuskustannuksiin tai -järjestelyihin, vaan ne ovat huoltajan vastuulla.

Perusopetukseen valmistava opetus ja valmistavan opetuksen lisäopetus

Lempäälän kunta järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ulkomailla syntyneille maahanmuuttotaustaisille 3.-9.luokkalaisille lapsille ja nuorille. Valmistavaa opetusta järjestetään Nokialla.

Jos oppilaalla on perusopetukseen valmistavan opetuksen jälkeen opetuskielessä vielä kehittyvä alkeiskielitaito tai puutteellinen tai vähäinen koulunkäyntihistoria, järjestää Lempäälän kunta tarvittaessa valmistavan opetuksen lisäopetusta (lisäVALO). Myös oppilaat, jotka siirtyvät valmistavasta opetuksesta perusopetukseen sen loppuvaiheessa, saattavat tarvita valmistavan opetuksen lisäopetusta. Tarpeen arvioi lähtökohtaisesti valmistavan opetuksen loppuvaiheessa valmistavaa opetusta antanut opettaja yhteistyössä muiden oppilasta opettaneiden opettajien kanssa.